

Професор Г.М. Підлісецький – учений, патріот, особистість

Корецька земля має славу християнської Мекки Рівненщини завдяки Свято-Троїцькому жіночому монастирю, що був піднесений ще у 1521 році як костел, двічі зруйнований, остаточно відбудований на початку XIX ст. і освячений згодом на православний храм. Зазнала ця славетна земля неабияких історичних пертурбацій – до 1793 року належала Польщі, після цього Російській імперії, у 1920–1939 роках знову Польщі, у 1939 році – через радянську анексію перейшла до СРСР, у 1941–1944 роках – була окупована німцями, після визволення знову стала радянською територією аж до проголошення незалежності України у 1991 році. Незважаючи на часи лихоліть та історичних випробувань, дух корінного населення, а це головним чином селяни, викарбувався у кращих національних традиціях. Тут було збережено національну ідентичність, українську культуру й рідну мову. Саме на цій Богом позначеній землі, в сім'ї її гордих і працьовитих мешканців народився видатний учений, непересічна особистість, чуйна й обдарована людина, якою був Гліб Макарович Підлісецький. Він ніколи не забував своєї малої батьківщини – села Застав'я, протягом усього свого життя регулярно навідувався туди, пишався своїм хліборобським корінням, допомагав як міг рідним і близьким, був простою, доступною та надійною людиною. Без перебільшення, сім'я для нього була найвагомішою цінністю його життя.

Немає сумніву, що селянське походження молодого Гліба Підлісецького визначило його найважливіший вибір – ким бути, якій справі присвятити своє життя. У таких принципово важливих ситуаціях Гліб Макарович ніколи не помилявся. Як і його пращури, він раз та назавжди зв'язав свою долю з сільським господарством, але на вищому рівні – вступивши до Житомирського сільськогосподарського інституту, розташованого за сотню кілометрів від рідної домівки. Цікавим є факт, що цей вищий навчальний заклад став *alma mater* для багатьох визначних вітчизня-

них економістів-аграрників, серед яких, крім Г.М. Підлісецького, варто згадати професорів М.І. Нижнього, П.П. Маракуліна, О.М. Шпичака, Ю.О. Лупенка, О.М. Бородіну, П.А. Стецюка й ін.

Навчання Г.М. Підлісецького в інституті збіглося із часом «хрущовської відлиги». Засудження культу особистості Й. Сталіна на XX з'їзді КПРС, реабілітація мільйонів безвинно постраждалих, певна лібералізація політичного та економічного життя країни, запуск першого у світі штучного супутника Землі, освоєння цілини, перші спроби покінчити із селянським безправ'ям тощо не могли не вплинути на свідомість молодого вченого-агронома. Без сумніву, перше робоче місце мало бути обрано безпосередньо для роботи на землі. У 1959 році щойно дипломований спеціаліст стає завідувачем виробництва Української науково-дослідної станції хмелярства, а з часом – старшим техніком і завідувачем Бердичівського опорного пункту (хмелерадгосп «Дубова»). Так почався «хмелярський етап» біографії Г.М. Підлісецького.

Про те, що зробив та як себе зарекомендував Г.М. Підлісецький, працюючи в хмелярстві, автор цих рядків безпосередньо дізнався від ветеранів галузі, відомих у свій час науковців – В.П. Прочаєва, К.Я. Стеценка, І.П. Куровського, з якими йому пощастило працювати особисто. Щоб оцінити тодішню ситуацію в галузі, варто нагадати, що виробництво хмелю у передвоєнні часи стало особливо важливим для Центрального Полісся й Північного Лісостепу України як в економічному, так і в соціальному плані. Природно-кліматичні умови уможливілювали вирощувати високі врожаї хмелю відмінної якості. Цей регіон став основним постачальником хмелесировини для пивоварів усього Радянського Союзу, а з часом почав забезпечувати й експортні поставки. Друга світова війна завдала величезного удару по галузі – хмелеплантації у більшості було знищено або занедбано, сушарні та інші спеціалізовані приміщення зруйновано, але

головне – непоправні людські втрати, адже для цієї галузі потрібні кадри специфічної кваліфікації, і не тільки технологи, а й рядові працівники.

Зрозуміло, що у повоєнні часи більше уваги приділялося галузям, які, насамперед, забезпечували стабільне постачання продовольства, отже, безпосередньо сприяли піднесенню життєвого рівня населення – виробництво зерна, картоплі, овочів, молока, м'яса, яєць та ін. Але настав час і для відродження галузі хмелярства, яка була важливою не тільки для вітчизняного пивоваріння, але й забезпечувала роботою величезну чисельність сільського населення, надавала селянам можливість заробити реальні гроші, яких тоді їм так бракувало. Варто нагадати, що відродження галузі збіглося за часом із відмовою від ненависних трудовнів і введенням гарантованої (грошової) оплати праці в сільському господарстві.

Активно запрацювала Українська науково-дослідна станція хмелярства, значно розширилася її експериментальна база, а з часом було створено два опорних пункти станції в радгоспах «Дубова» Бердичівського району й «Мирогощанський» Рівненської області. Перед завідувачем опорним пунктом Г.М. Підлісецьким постали завдання організаційно-виробничого забезпечення закладки польових дослідів, насамперед пов'язаних із селекцією хмелю та виробництвом якісного сортового посадкового матеріалу, удосконаленням агротехніки вирощування хмелю, захистом від шкідників і хвороб, технологією післязбиральної обробки й ін. Працюючи завзято, творчо та ініціативно, Г.М. Підлісецький досить швидко став авторитетним фахівцем галузі. Перед ним відкрилися можливості стати керівником господарства або перейти на роботу в органи управління. Проте молодий агроном-хмеляр у «момент істини» знову приймає зважене рішення – він обирає наукову стежу, вступивши до аспірантури Українського науково-дослідного інституту економіки і організації сільського господарства.

Захист Г.М. Підлісецьким кандидатської дисертації у 1965 році на тему: «Економічна ефективність капітальних вкладень в колгоспах Полісся» припав на початок так званої

«косигінської економічної реформи». Вперше в радянській історії економіку було визнано рівноправною галуззю науки, збільшилася кількість відповідних наукових установ, відкрилися економічні факультети в багатьох вищих навчальних закладах, у т. ч. й сільськогосподарських. Масовими тиражами видавалася економічна література, економіці стали більше приділяти уваги засоби масової інформації, широко почали застосовуватися до цього маловживані терміни «прибуток», «собівартість», «рентабельність», «заохочення», «стимулювання», «премія», «капіталовкладення» тощо. Вкрай не вистачало кваліфікованих наукових кадрів. Для того часу характерною була пере-кваліфікація, передусім досвідчених технологів, на економістів. Це були люди, які «не по підручниках» знали прикладну економіку, здобувши необхідні знання, працюючи на виробництві. Таким шляхом прийшов у велику науку й Гліб Макарович Підлісецький, одержавши посаду молодшого наукового співробітника науково-дослідного інституту, який став для нього рідним і єдиним місцем працевлаштування до кінця його життя – на цілих півстоліття.

У 1968 році УНДІЕОСГ переїхав у нове приміщення по вулиці Героїв Оборони. Розширюється штат співробітників, зростає авторитет інституту як методологічного центру агроекономічної науки в Україні, відповідальнішими стають завдання наукової установи від керівництва республіки, зміцнюються зв'язки її з науковими центрами інших радянських республік, стає регулярним проведення наукових форумів, які надають зростаючого авторитету інституту та його науковцям, розв'язуються соціальні проблеми колективу співробітників, інститут одержує належне (для того часу) фінансування. Працювати в такій науковій установі стало цікаво, комфортно і престижно. У цій атмосфері виробничий досвід та ділові якості Г.М. Підлісецького забезпечили йому відносно швидке й неухильне кар'єрне зростання – через чотири роки він одержує вчене звання старшого наукового співробітника, через сім – стає завідувачем сектору, а через 11 років – заступником директора інституту з наукової роботи.

Саме в цей час я познайомився з Глібом Макаровичем. Це відбулося у 1980 році під час мого вступу до аспірантури інституту. Як усі бажаючі стати аспірантами, я проходив особисту співбесіду. Відчинивши двері та спитавши дозволу увійти, я побачив молоджавого, спортивної статури чоловіка з відкритим обличчям і вольовим підборіддям. Його бездоганний зовнішній вигляд, енергійні рухи, міцне рукостискання та пильний погляд переконували, що маєш справу з людиною, яка вміє досягати мети і володіє мистецтвом ефективних комунікацій. Мене здивувала його молодість, адже й до цього я спілкувався з науковцями такого рангу, але всі вони були поважного віку. Посмішки не було, фальші теж, може було трошки необразливої іронії. Між нами відбулася, як для мене, дуже серйозна та ділова розмова. Згодом інтонації заступника директора трохи пом'якшилися, коли він дізнався, що я писатиму дисертацію по оплаті праці в хмелярстві. Цим питанням він володів досконало. З часом я став свідком, як багато часу Гліб Макарович приділяв і як уважно ставився до досліджень проблем оплати праці. Вважаю, що це мало місце через його особистий виробничий досвід, а також завдячуючи авторитету керівника цього наукового напрямку – професора М. І. Нижнього, якого той дуже поважав.

Упродовж навчання в аспірантурі я неодноразово мав справи з Г.М. Підлісецьким як із заступником директора. Це були доручення, пов'язані з моїм дослідженням (наприклад, узагальнення досвіду колективного й орендного підряду в хмелярстві, участь у конференціях і публікаціях, громадські доручення тощо). Гліб Макарович цим не зловживав, адже розумів, що для аспіранта головне – дисертація. Але одержувати відповідальні завдання від дирекції було для аспірантів великою честю та підставою для неабиякої гордості. Ніколи не було відмови й у моїх проханнях (я теж цим не зловживав), але вимогливість Гліба Макаровича як адміністратора була всім добре відома. Оцінюючи через роки стиль його керівництва, можна стверджувати лише одне – він був на своєму місці. Тепер таких керівників називають ефективними менеджерами, а тоді це

був гарний зразок для нас, початківців, як треба професійно організовувати роботу великого і складного наукового колективу, де керівник практично кожного структурного підрозділу – відомий та, як часто буває, амбітний учений. Можливо адміністративна робота відволікала Гліба Макаровича від власних наукових досліджень, але він завжди мав авторитетне ім'я серед найкращих і найвідоміших вітчизняних учених-економістів, залишаючись при цьому скромним та щирим.

Удруге життя звело мене з Глібом Макаровичем, коли я став науковим співробітником, а потім докторантом Інституту аграрної економіки (1995–2000 рр.). На той час Г.М. Підлісецький уже був доктором економічних наук, професором, членом-кореспондентом УААН, завідувачем відділу. В науковому плані він піднявся до лідера важливого наукового напрямку, пов'язаного з використанням фондів, матеріальних ресурсів, інвестиціями в аграрному секторі. Варто відзначити його роль у здійсненні аграрної реформи в Україні. Саме він і його наукова команда розробили методологічне та методичне забезпечення реформування майнових відносин під час реструктуризації колективних сільськогосподарських підприємств. Це було завданням надзвичайної складності, але виконано воно бездоганно. Безумовно, знайдуться скептики, що стверджуватимуть – усе можна було зробити по-іншому, зберегти майнові комплекси і т. д. Але життя є життя. Треба було «зробити операцію на серці, не зупиняючи його». Заслуга найвищого гатунку команди вітчизняних реформаторів з Інституту аграрної економіки на чолі з академіком НААН П.Т. Саблуком, до складу якої входив також Г.М. Підлісецький, полягає в тому, що запропоновані ними й практично здійснені докорінні зміни в аграрному секторі не зупинили виробництва, країна не постраждала від продовольчої кризи, не стала залежною від світового ринку продовольства, а навпаки, дедалі впевненіше займає належне їй одне з лідерських місць. Мудрість, наполегливість та особиста переконливість Гліба Макаровича зробили бажані зрушення обґрунтованими, ефективними й незворотними.

Для наукового стилю професора Г.М. Підлісецького характерна відсутність теоретичних (а точніше – псевдотеоретичних) опусів. У його працях немає зловживання описовістю, прожектерства, словесної витіюватості. Він був невинним прагматиком і вірив тільки фактам та якісним, перевіреним емпірично науковим аргументам. Усі його розробки мають практичне значення. Саме доведення дослідження до логічного завершення запровадження одержаних результатів на практиці було найголовнішою рисою Г.М. Підлісецького як дослідника. У цій площині риси його характеру переплітаються з науковою позицією, його світосприйняттям та баченням ролі науковця у сучасному світі. Особисто я багато перейняв у професора Г.М. Підлісецького стосовно вимогливості як до себе, так і до своїх наукових партнерів, а також у ставленні до своїх опонентів. Я вчився та, згадуючи наше спілкування, ще вчуся у нього наукової етики, поведінки в ситуаціях, які вимагають витримки, принципності й одночасно доброзичливості. В цьому відношенні Гліб Макарович був неперевершеним «лицарем економічної науки». Це він особливо переконливо довів під час своєї роботи у спеціалізованих радах як їхнього очільника, його заступника, рядового члена, експерта, рецензента, офіційного опонента.

Останні 10 років свого життя Г.М. Підлісецький був незмінним і незамінним членом спеціалізованої вченої ради із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук у Житомирському національному агроекологічному університеті, яку я мав честь та задоволення

очолювати. В ці роки я розкрив для себе ще новіші чесноти Гліба Макаровича. Наприклад, він відрізнявся виключною пунктуальністю. І це він так робив, що організатори захисту ніколи не мали сумніву в його надійності. Керівники спецрад і вчені секретарі добре знають, що таке «зібрати кворум», коли навіть хвилине запізнення погрожує зривом захисту дисертації. Г.М. Підлісецький ніколи не забував про свої обов'язки й обіцянки. Він належав до найактивніших і найпринциповіших членів ради, проте з великим розумінням та доброзичливістю ставився до тих, хто захищався. Від нього ніколи не можна було чекати «неприємних сюрпризів», людяності йому не треба було позичати, а почуття гумору мав просто унікальне. Його, здавалося б, невидима підтримка як досвідченого керівника захисної ради завжди була відчутною і своєчасною. Він умів дуже тактовно, просто філігранно упередити виникнення конфліктної ситуації. Професор Г.М. Підлісецький активно залишався в роботі до останнього вдиху...

Минуть роки, й нові особистості засяють на науковому Олімпі. Перед молодим поколінням вітчизняних дослідників відкриваються нині незнанні можливості, хоча і завдання стають теж на порядок складнішими та відповідальнішими. Немає сумніву, що наукова молодь справиться з викликами прийдешніх часів. Важливо, щоб у своєму науковому пошуку, у своїй наполегливості пізнання істини, у своїй спразі до одержання приросту знань вони були такими ж мудрими, компетентними і благородними, яким залишився у нашій світлій пам'яті Гліб Макарович Підлісецький.

***В.В. ЗІНОВЧУК, доктор економічних наук,
професор, завідувач кафедри
Житомирський національний агроекологічний університет***

*